

Praca *Wielkie pytania psychologii* jest książką nietypową. Jej osią są wnikliwe rozważania wokół sformułowanych w formie pytań centralnych problemów współczesnej psychologii, takich jak na przykład relacja między świadomością a nieświadomością, ciałem i umysłem czy wolnością i jej ograniczeniami. Autor nie tyle udziela odpowiedzi na te pytania, ile ukazuje współczesny stan wiedzy w omawianych przez siebie dziedzinach. Dowodzi, że twierdzenia w nauce zawsze są chwilowe i warunkowe, a ich zasadniczym celem jest pobudzanie wątpliwości i kolejnych pytań.

Prof. Dariusz Doliński

Powstała książka szczególna. Wyborem problemów przypomina podręczniki wprowadzające w zagadnienia psychologii, jest jednak wolna od typowego dla nich dydaktyzmu. Autor za pomocą pytań, zadawanych w kontekście fragmentów z literatury pięknej, roznieca ciekawość czytelnika, prowokując go do przemyśleń na temat tego, czy można poznać człowieka i jego psychikę.

Prof. Alina Kolańczyk

Wiesław Łukaszewski - Profesor psychologii w Uniwersytecie Opolskim i Szkole Wyższej Psychologii Społecznej. Autor kilku książek i wielu artykułów z zakresu psychologii osobowości, psychologii społecznej i psychologii motywacji. Wieloletni przewodniczący Komitetu Nauk Psychologicznych PAN.

Od autora	11
Wprowadzenie	13
1. Czy psychologia może być zgodna ze zdrowym rozsądkiem?	16
1.1. Czy świat może istnieć bez psychologii?	16
1.1.1. Psychologia jako społeczna praktyka	16
1.1.2. Psychologia potoczna	20
1.1.3. Psychologia humanistyczna	23
1.1.4. Co łączy obie psychologie?	26
1.1.5. Psychologia naukowa	27
1.1.6. Psychologia i zdrowy rozsądek	35
1.1.7. Przewidywanie	43
Podsumowanie	44
2. Czy można poznać człowieka? Czy można poznać siebie samego?	45
2.1. Co to znaczy poznać człowieka?	46
2.1.1. Spojrzenie pierwsze – tradycyjne	48
2.1.2. Spojrzenie drugie – alternatywne	49
2.2. Aktor i obserwator	51
2.2.1. Aktor nie wszystko chce pokazać	51
2.2.2. Aktor nie wszystko może pokazać	56
2.2.3. Obserwator nie wszystko potrafi zobaczyć	58
2.3. Pochopne nadawanie sensu	61
2.4. Czy to, co wiemy o innych, jest godne zaufania?	65
2.5. Poznawanie siebie samego	67
2.5.1. Samoobserwacja	67
2.5.2. Rozpoznawanie siebie i obraz fizyczny własnej osoby	68
2.6. Aktor nie wszystko chce wiedzieć o sobie i nie wszystko chce zapamiętać	69
Podsumowanie	70

3. Świadomość czy nieświadomość?	71
3.1. Skrajne wartości pobudzenia i świadomość	72
3.2. Jawa i sen a kontakt z rzeczywistością	73
3.3. Czy można unikać czegoś, o czym się nie wie?	76
3.4. Nieświadome przetwarzanie informacji	78
3.5. Preferencje nie wymagają inferencji	80
3.6. Automatyczne i kontrolowane	81
3.7. Bezmyślność	83
3.8. Presja czasu	85
3.9. Wiele poziomów świadomości	86
3.10. Automatyczne i kontrolowane, świadome i nieświadome	89
3.11. Co w służbie czego?	90
Podsumowanie	92
4. Ciało czy dusza?	93
4.1. Czyje jest ciało?	95
4.2. Mózg	97
4.3. Ciało zmienia stany psychiczne	100
4.4. Psyche wpływa na ciało	107
4.4.1. Wiara (i dobre wyjaśnienie) czyni cuda	108
4.4.2. Placebo	109
4.4.3. Radzenie sobie z bezsennością	110
4.5. Niezadowolenie z ciała	113
4.6. Sami nie wiemy, co posiadamy	115
4.7. Próby wyjaśniania	115
Podsumowanie	116
5. Doświadczenie gatunku czy doświadczenie indywidualne?	117
5.1. Bliźsi i dalsi krewni	119
5.2. Ludzie są różni	121
5.3. Tezy socjobiologów	128
Podsumowanie	136
6. Czy jesteśmy dziećmi doświadczenia, czy zakładnikami pamięci?	137
6.1. Czy człowiek rodzi się gotowy?	138
6.2. Nie wszystkiego trzeba się uczyć (ale wielu rzeczy tak)	141
6.3. Mają oczy, a nie widzą	142
6.4. Złudne świadectwo zmysłów. Co można zobaczyć na własne oczy?	145
6.5. Uczenie się	147

6.5.1. Nieasocjacyjne formy uczenia się	151
6.6. O pamięci	157
6.6.1. Granice pamięci	157
6.6.2. Co i dlaczego się zapamiętuje?	162
6.6.3. Efekt lampy błyskowej	164
6.6.4. Wspomnienia osobiste	165
6.6.5. Amnezja dziecięca	167
6.6.6. Fałszywe wspomnienia	168
6.6.7. Zapomniałem, bo chciałem zapomnieć	177
Podsumowanie	179
7. Czy język jest obrazem duszy?	181
7.1. Biologiczne podobieństwo, kulturowe odmienności	183
7.2. Przekładalność języków	184
7.3. Cechy języka	185
7.4. Funkcje języka	187
7.4.1. Funkcja reprezentacyjna	187
7.4.1.1. Pojęcia naturalne	187
7.4.2. Komunikacyjna funkcja języka	189
7.5. Czy zawsze mówimy tym samym językiem?	190
7.5.1. Język opisu, oceny, dyrektywy	190
7.5.2. Język publiczny, język prywatny	193
7.5.3. O sobie i o innych	195
7.5.4. Język o „swoich” i język o „obcych”	195
7.5.5. Język kobiet, język mężczyzn	196
7.5.6. Język dialogu i język monologu	197
7.5.7. Język prawdy i język kłamstwa	198
7.6. Sprawcza funkcja języka	200
7.7. Czy myśli to ukryte słowa?	204
Podsumowanie	204
8. Rozum czy emocje?	206
8.1. Dwa porządki	207
8.2. Nastroje	208
8.3. Kontrola emocjonalna i samokontrola	214
8.3.1. Bezpośrednia kontrola nad emocjami	214
8.3.2. Odracanie gratyfikacji i uległość wobec pokus	218
8.4. Racjonalność i przejawy nieracjonalności	225
Podsumowanie	230

9. Wolność czy konieczność? Pan swojego losu czy ofiara losu?	231
9.1. Dwa podejścia do osobistej wolności	232
9.1.1. Ucieczka od wolności	234
9.1.2. Odbieranie sobie wolności	235
9.1.3. Wolność a motywacja wewnętrzna i zewnętrzna	237
9.1.4. Wolność i odpowiedzialność	238
9.1.5. Wolność a krzywda i sprawiedliwość	238
9.1.6. Czy można mieć za dużo wolności?	239
9.2. Człowiek jako przyczyna	240
9.2.1. Kontrola i wpływ osobisty a preferencja zadań	244
9.2.2. Kontrola a zaufanie	245
9.2.3. Unikanie kontroli	248
9.2.4. Bezradność: utrata kontroli	248
9.2.5. Loteria jako szczególny przypadek sprzecznych dążeń	250
Podsumowanie	255
10. Czy człowiek ma wiele twarzy?	256
10.1. Jaki jestem i kim jestem?	257
10.2. Kim jestem i czym jestem?	261
10.3. Jaki jestem i jaki bywam?	262
10.4. Jaki byłem i jaki będę?	264
10.5. Jaki być pragnę i jaki być powinienem?	265
10.6. Ja dla siebie i ja dla innych	266
10.7. Ja dąży do spójności wewnętrznej	268
10.8. Dążenie do dobrego mniemania o sobie	270
10.9. Po co spójność? Po co dobre mniemanie o sobie?	274
10.10. Po co nam struktura Ja?	275
Podsumowanie	276
Zakończenie	277
Literatura	279
Indeks nazwisk	305
Indeks rzeczowy	310